

Analiza orodij projekta CroCooS s stališča njihove uporabnosti za izvajanje individualizacije učenja

Dr. Sonja Sentočnik

Ljubljana, 13. 4. 2017

KAZALO

1. Uvod.....	2
2. O projektu CroCooS	2
3. Udejanjanje individualizacije učenja.....	4
4. Stične točke med projektom CroCooS in individualizacijo učenja.....	5
5. Analiza orodij, pripravljenih v projektu CroCooS, s stališča njihove uporabne vrednosti za izvajanje individualizacije učenja.....	6
Orodje 01: Celostno spoznavanje dijaka	7
Orodje 02: Naredite korak naprej – skupinska vaja	8
Orodje 03: Priprava osebnega izobraževalnega načrta (oin).....	9
Orodje 04: Razprava o primeru po korakih.....	10
Orodje 05: Sestavljanje delovne skupine	11
Orodje 06: Pripovedovanje zgodb	11
Orodje 07: Vodenje delovnih srečanj.....	12
Orodje 08: Pogovor kot sredstvo nudenja pomoči	12
Orodje 09: Vzpostavljanje dobrega odnosa	12
Orodje 10: Osebni profil.....	13
Orodje 11: Odsotnost od pouka	13
Orodje 12: Ustrahovanje in nadlegovanje	14
Orodje 13: Učinkovite strategije sporazumevanja za učitelje/mentorje.....	14
Orodje 14: Reševanje spora, pri čemer nihče ne izgubi.....	15
Orodje 15: Vedênje brez obsojanja.....	15
Orodje 16: Temelj sporazumevanja – učiteljevo mentoriranje dijaka.....	16
Orodje 17: Stališča.....	17
Orodje 18: Akterji, elementi in sistem podpore dijakom	18
Orodje 19: Tedenski skupinski pogovor namesto razredne ure.....	18
Orodje 20: Orodje IAMTool (Jaz sem orodje).....	19
Orodje 21: Oblikovanje razrednega kodeksa ravnanja.....	19
Orodje 22: Partnersko sodelovanje v podporo dijakom v stiski	21
Orodje 23: Dijakova zanimanja	21
Orodje 24: Partnerska okrogla miza.....	22
Orodje 25: Želim si, da bi moj učitelj vedel	22
Orodje 26: Orodje za ugotavljanje tveganja.....	22
Orodje 27: Medsektorsko sodelovanje – vzpostavljanje partnerstev, razvijanje sodelovanja	23
Orodje 28: Dobro ciljno usmerjeno zbiranje podatkov za preprečevanje osipa	23
6. Uporabljeni viri	24

1. Uvod

Individualizacija učenja je didaktično načelo, ki temelji na spoštovanju in razvijanju individualnih razlik med dijaki. K udeležanju individualizacije učenja v pedagoški proces nas zavezuje zavedanje, da učenje pri vsakomer poteka drugače in da je za njegovo optimizacijo potrebno prepoznavati in upoštevati razlike med dijaki v njihovem predznanju, zmožnostih, učnih stilih in strategijah, motivaciji, prepričanjih in interesih. Namesto pretežno direktnega poučevanja zato želimo, da bi učitelji na osnovi dobrega poznavanja značilnosti in učnih potreb posameznega dijaka le-te spodbujali k aktivnemu izgrajevanju znanja in veščin s pripravo ustreznega učnega okolja, v katerem so dijaki izvajalci didaktičnih dejavnosti.

Dobro poznavanje značilnosti in učnih potreb posameznega dijaka pa ni mogoče brez ustreznih orodij za zbiranje podatkov, pri čemer bodo lahko v pomoč orodja, pripravljena v projektu Medsektorske aktivnosti za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja (CroCooS).

2. O projektu CroCooS

Projekt CroCooS (Cross-sectoral cooperation for preventing early school leaving) je triletni projekt Erasmus+ (2014-2017), v katerem sodelujejo partnerji in zunanji sodelavci iz Madžarske, Srbije, Danske, Nizozemske in Slovenije. Slovenski partner v projektu je Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje. Projekt je vodil madžarski partner Tempus Public Foundation (TPF). Projekt je bil eksperimentalne narave, kar pomeni, da je bil razvit pristop za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja preizkušen ter spremljan z začetno in zaključno evalvacijo. Slednjo je izvedel madžarski partner Expanzió Human Consulting.

Namen projekta CroCooS, ki se izteče konec aprila 2017, je bil razviti in preizkusiti sistem zgodnjega opozarjanja na ravni posamezne šole z namenom zmanjševanja in preprečevanja zgodnjega opuščanja šolanja na tej šoli. Preizkus oziroma pilot je bil izveden na petih šolah v vsaki od pilotnih držav: na Madžarskem, v Srbiji in Sloveniji. Zasnovo sistema zgodnjega opozarjanja za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja je razvil Madžarski partner The Equal Opportunities of Persons with Disabilities Non-profit Ltd. (FSZK), katerega poslanstvo je krepiti podporo šolam na področju zagotavljanja enakih možnosti za osebe s posebnimi potrebami.

V podporo šolam, ki so sodelovale v preizkusu so bila razvita gradiva, vzpostavljena je bila mentorska podpora ter omogočena finančna podpora. Nacionalni koordinator pilota v

Sloveniji, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in dve zunanji sodelavki, ki sta prevzeli nalogo mentoriranja šolam, so organizirali dve začetni usposabljanji ter tri nacionalna srečanja pilotnih šol. Mentorici sta mesečno obiskovali šoli. Na posamezni šoli so bile oblikovane delovne skupine strokovnih sodelavcev na šoli, ki so izvajali vse naloge v povezavi s projektom.

Šole so v tem času razvile lasten sistem zgodnjega opozarjanja za preprečevanje in zmanjševanje zgodnjega opuščanja šolanja, tako mentorice kot nacionalni koordinator pilota pa so pri tem črpali predvsem iz dveh v projektu nastalih gradiv. Prvo gradivo so bile t. i. Smernice za razvoj sistema zgodnjega opozarjanja za preprečevanje in zmanjševanje zgodnjega opuščanja šolanja na ravni šole. Drugo gradivo pa je bila zbirka osemindvajsetih orodij.

Sistem zgodnjega opozarjanja, ki je opisan v Smernicah za razvoj sistema zgodnjega opozarjanja za preprečevanje in zmanjševanje zgodnjega opuščanja šolanja na ravni šole, je pristop na ravni šole, se pravi z vidika organizacije dela posamezne šole. Vendar je njegov osrednji vsebinski del prepoznavanje dijakov, pri katerih obstaja nevarnost, da prezgodaj opustijo šolanje, ter načrtovanje in izvajanje preventivnih ukrepov na ravni posameznika. Individualni pristop je torej eden od ciljev sistema zgodnjega opozarjanja, kot tudi eden osrednjih elementov sistema samega. Poudarjeno je, da se v fazi intervencije na ravni posameznika, intervencija sama osredotoča na dijaka ob upoštevanju njegovih potreb. Pričakovan rezultat na ravni sodelujočih pilotnih šol je tako bil, izoblikovati individualne oblike podpore za dijake v stiski. Ob koncu projekta, so avtorji Smernic za razvoj sistema zgodnjega opozarjanja za preprečevanje in zmanjševanje zgodnjega opuščanja šolanja na ravni šole pripravili revizijo Smernic, kjer so raven posameznega dijaka še okrepili.

Na Centru Republike Slovenije za poklicno izobraževanje že nekaj let delujejo v smeri podpore šolam in učiteljem pri razvoju individualizacije učenja. Med ta prizadevanja na primer sodijo razvoj Mape učnih dosežkov, uvajanje učnih situacij ter celovita predstavitev individualizacije učenja za poklicne in strokovne šole, ki je dostopna na spletni strani <http://spreminjamsolo.si/>. Ker so sodelavke Centra Republike Slovenije za poklicno izobraževanje v pristopu projekta CroCooS, predvsem v zbirki osemindvajsetih orodjih prepoznale kar nekaj elementov individualizacije učenja, smo se dogovorili za izvedbo pričujoče analize omenjenih orodji.

Projekt CroCooS je natančneje predstavljen na spletni strani: <http://oktataskepzes.tka.hu/sl/crocoos> in <http://www.cpi.si/mednarodno-sodelovanje/erasmus-/crocoos.aspx>.

3. Udejanjanje individualizacije učenja

Učitelji v pedagoškem procesu udejanjajo individualizacijo učenja tako, da ugotavljajo predznanje, razumevanje, značilnosti in posebnosti vsakega dijaka ter da zbrane podatke uporabljajo pri načrtovanju svojega poučevanja, ki ga izvajajo tako, da v čim večji meri upoštevajo posameznikove potrebe in interese.

Značilnosti individualizacije učenja so:

- upoštevanje individualnih interesov in spoznavnih stilov ter stilov zaznavanja,
- ugotavljanje predznanja in napredka posameznega dijaka,
- uporaba raznolikih sodobnih didaktičnih prijemov v podporo aktivnega učenja,
- nudenje ustrezne individualizirane učne pomoči in povratnih informacij v procesu učenja,
- prilagajanje in kombiniranje učnih metod in oblik,
- diferenciacija učnih sredstev in pripomočkov (učnih virov, navodil, besedil, modelov),
- prilagajanje tempa učenja posamezniku,
- ustvarjanje klime medsebojne podpore, sodelovanja in zaupanja v posameznikovo zmožnost doseči vsaj minimalne standarde znanja.

Da učitelji in dijaki vsakodnevno udejanjajo individualizacijo učenja, je mogoče prepoznati v sledečih evidencah, dokumentaciji ter organizaciji dela na šoli:

- načrtovanje in izvajanje individualizacije učenja poteka z vidno organizacijsko podporo vodstva (npr. prilagajanje urnika, podpora timskega načrtovanju pedagoškega procesa, zunanja diferenciacija, zagotavljanje prostora in ustrezne tehnologije),
- vodstvo zagotavlja strokovno in pedagoško podporo (dostopnost raznolikih virov za poučevanje in učenje, podpora projektne delu, zagotavljanje usposabljanja učiteljev v skladu z ugotovljenimi potrebami, vzpostavitev učeče se organizacije v klimi sodelovanja in kolegialnosti),

- prepuščanje odločitev učiteljem o tem, kako bodo izvajali individualizacijo učenja, ne pa tudi o tem, ali jo bodo sploh izvajali – viden je konsenzualni zapis v letni načrt šole, ki je operativiziran v akcijskem načrtu,
- učitelj in dijak sistematično zbirata podatke o posameznikovemu predznanju, stališčih do obravnavane vsebine in do lastnega učenja ter o posameznikovemu napredku,
- učitelj uporablja zgoraj predstavljene podatke za načrtovanje ustreznih didaktičnih dejavnosti in intervencij,
- dijak uporablja te podatke za nenehno izboljševanje svojega znanja in učenja,
- vsak dijak ima osebni izobraževalni načrt, ki mu omogoča karierno napredovati in ki ga je pripravil skupaj s člani učiteljskega zbora,
- vidno je dobro organizirano sodelovalno delo v parih in skupinah, ki omogoča realizacijo kurikularnih in operativnih ciljev,
- vidna je organizacija učnega procesa v smislu učnih situacij, ki omogočajo usposabljanje dijakov za obvladovanje kompleksnih in avtentičnih delovnih situacij ali več smiselno navezujočih se poklicnih nalog, ki so zasnovane tako, da vsebujejo poleg neposrednega delovnega cilja (izdelka ali storitve) tudi ustrezne vsebinsko-izobraževalne in vzgojno-socializacijske cilje,
- vidno je sodelovanje mentorja in učiteljev z delodajalci z namenom prilagajanja praktičnega usposabljanja na delovnem mestu specifičnim potrebam in zmožnostim posameznih dijakov.

4. Stične točke med projektom CroCooS in individualizacijo učenja

Načelo zgodnjega opozarjanja na morebitne težave pri posameznem dijaku, okrog katerega je bil zasnovan projekt CroCooS, je v soglasju s temeljnim načelom individualizacije učenja. Medtem, ko gre pri individualizaciji učenja za odkrivanje, spoštovanje in razvijanje individualnih učnih značilnosti pri vseh dijakih z namenom nudenja optimalne podpore posamezniku za uresničitev njegovega razvojnega in kariernega potenciala, gre pri projektu CroCooS za pravočasno prepoznavanje problemov pri dijakih, pri katerih obstaja nevarnost, da bi lahko nezgodaj opustili šolanje in za načrtovanje ter izvajanje serije preventivnih ukrepov. Kljub različnim ciljem je v obeh primerih potreben natančen uvid v učne potrebe,

značilnosti in interese posameznega dijaka, za kar so potrebna orodja za sistematično zbiranje ustreznih podatkov o dijakih.

Orodja, pripravljena in preizkušena v projektu CroCooS so namenjena sistematičnemu zbiranju podatkov o tistih dijakih, ki bi lahko prezgodaj opustili šolanje. Podatki, pridobljeni s temi orodji, so nato izhodišče za pripravo načrta preventivnih ukrepov oziroma intervencij na ravni institucije, skupin in posameznikov z namenom, da se prepreči dijakova prezgodnja opustitev šolanja. Ta orodja bi lahko morebiti služila tudi za potrebe izvajanja individualizacije učenja, saj omogočajo sistematično zbiranje podatkov o napredku vsakega dijaka skozi celoten pedagoški proces z namenom, da se mu zagotovi optimalno učno okolje.

Čeprav se torej cilji projekta CroCooS nekoliko razlikujejo od ciljev individualizacije učenja, so med njima tudi stične točke, kar zagotavlja morebitno uporabnost orodij, pripravljenih v projektu CroCooS, za namene individualizacije učenja.

5. Analiza orodij, pripravljenih v projektu CroCooS, s stališča njihove uporabne vrednosti za izvajanje individualizacije učenja

V projektu CroCooS je bilo pripravljenih osemindvajset orodij, ki jih v nadaljevanju analiziramo s stališča morebitne ustreznosti za zbiranje podatkov o posameznem dijaku, za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

Orodja so imajo enotno strukturo na eni ali dveh straneh, mnoga med njimi pa vsebujejo tudi različne priloge. Struktura predstavitve orodij je sledeča:

Naslov
Kratki opis
Podrobni opis orodja in potrebnega gradiva, prilog
Navodila in oprema

Oprema	Količina
Raven zahtevnosti (nezahtevna, srednje zahtevna in zahtevna)	
Oznake	

Posamezno orodje smo na kratko opisali z namenom, da bo bralcu analize vrednotenja, ki opisu sledi, lažje razumljivo. Za lažjo berljivost smo se na koncu vrednotenja opredelili do uporabnosti orodja za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja in sicer z enim od treh zapisov:

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

Orodje ni uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 01: CELOSTNO SPOZNAVANJE DIJAKA

Celostno spoznavanje dijaka je pomembno tudi pri izvajanju individualizacije učenja, vendar v ta namen ni potrebno zbirati vseh podatkov, ki so se o dijaku zbirali za potrebe ugotavljanja težav in problemov pri posameznikih v projektu CroCooS, predvsem ne tistih o dijakovem videzu, duševnem zdravju, nadziranju čustev in stopnji agresivnosti – slednje morda le v primeru, da bi imel dijak težave s samoobvladovanjem, ki bi njega samega in njegove sošolce ovirale pri učnem napredku.

Osebni pogovor z dijakom in opazovanje dijaka v procesu učenja, ki ju priporoča projekt CroCoos, sta bistvenega pomena tudi za udejanjanje individualizacije učenja. Vendar pa se naj učitelj pri zbiranju podatkov, pridobljenih na ta dva načina, osredotoča predvsem na zbiranje podatkov o dijakovem napredku in o njegovih dosežkih (ali odsotnosti le-teh) v relaciji do

operativnih ciljev, pa tudi o njegovih močnih in šibkih področjih ter načinih, kako posameznik zaznava, sprejema, predeluje in organizira informacije. Ker pa učenje ne more biti uspešno brez čustveno-motivacijske komponente, so pomembni tudi podatki o dijakovih stališčih do obravnavane vsebine, do znanja in učenja na splošno, pa tudi o tem, ali dijak pozna pričakovanja in ima občutek, da jih je zmožen uresničiti.

Orodje 01 bi bilo lahko torej v pomoč bolj načeloma, kot usmeritev za pripravo vprašanj, namenjenih osebnemu pogovoru z dijakom (pa tudi z njegovimi učitelji, delodajalci in starši) o dijakovem razumevanju smisla učenja in učnih ciljev, njegovem napredku in dosežkih v relaciji do operativnih ciljev, o njegovih močnih in šibkih področjih, interesih, morebitnih težavah pri razumevanju učne snovi, o načinih zaznavanja in predelovanja informacij, motivaciji za učenje, učnih navadah, ipd. Analiza pridobljenih podatkov bi služila učitelju kot podpora pri izvajanju individualizacije učenja. Izmed primerov vprašanj za takšne osebne razgovore, pripravljenih v projektu CroCooS, bi bila za namene individualizacije učenja uporabna le vprašanja o dijakovih konjičkih in prostem času (za odkrivanje njegovih interesov) ter morda vprašanja o dijakovi prihodnosti (za pridobivanje uvida v njegovo karierno orientacijo), ostala vprašanja bi bilo potrebno pripraviti na novo.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 02: NAREDITE KORAK NAPREJ – SKUPINSKA VAJA

Dejavnost oz. skupinska vaja, pripravljena v projektu CroCooS, v kateri se dijaki vživljajo v različne vloge ter ob tem razmišljajo o pravicah in privilegijih oz. odsotnosti le-teh, ki so povezani s posameznimi vlogami ter ozaveščajo svoja čustva v zvezi s tem, je lahko koristna za razvijanje dveh vrst inteligentnosti po Gardnerju (1995; 2006) pri dijakih:

- za razvijanje medosebne ali interpersonalne inteligence, tj. zmožnosti opazovanja in razlikovanja čustev, namer in značajev drugih ljudi, pa tudi vživljanja in empatije in
- za razvijanje notranje ali intrapersonalne inteligence, tj. zmožnosti dostopanja do lastnega miselnega in čustvenega sveta.

Dejavnost podpira dijake pri samospoznavanju, učitelju pa nudi priložnost, da preko opazovanja dijakov med izvajanjem dejavnosti beleži svoja opažanja o posameznih dijakih in

tako pridobiva uvid v njihove zmožnosti. Razprava in vrednotenje po izvedbi dejavnosti sta izjemnega pomena za izgrajevanje skupnosti in pozitivne klime v razredu, brez katerih ni mogoče uspešno izvajati individualizacije učenja.

Orodje 03 je torej primerno tudi za izvajanje individualizacije učenja, pri čemer lahko učitelji po potrebi spreminjajo vloge, v katere se vživljajo dijaki.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 03: PRIPRAVA OSEBNEGA IZOBRAŽEVALNEGA NAČRTA (OIN)

Osnovna načela priprave osebnega izobraževalnega načrta v projektu CroCooS je mogoče uporabiti tudi za pripravo osebnega izobraževalnega načrta za izvajanje individualizacije učenja, in sicer:

- dijak je odgovoren in aktiven udeleženec v postopku priprave, načrtovanja in izvajanja osebnega načrta, ki zadeva njegovo učenje in razvoj;
- oblikuje se tim, ki pripravi OIN za posameznega dijaka;
- določi se skrbnik, tj. učitelja, ki mu dijak zaupa in ki prevzame vlogo koordinatorja z ostalimi člani tima in seveda vlogo tistega, ki spremlja dijakov razvoj in bdi nad njim;
- OIN se načrtuje na osnovi podrobnega opisa izhodiščnega stanja pri posameznem dijaku, ki je pripravljen s pomočjo ustreznih podatkov, zbranih o dijaku iz različnih virov;
- natančno se opredelijo dosegljivi, kratkoročni ciljev ter načini za njihovo uresničevanje;
- OIN se ne osredotoča le na dijakova šibka, ampak tudi na njegova močna področja;
- pripravi se pregleden načrt razvoja, prilagojen posameznikovim učnim potrebam;
- natančno se opredelita učna pomoč in podpora;
- roki za izvrševanje nalog so natančno določeni, prav tako dejavnosti, priprava izdelkov, preizkusi znanja;

- določijo se načini sprotnega preverjanja, predvideno je prilagajanje načrta po potrebi (koordinira skrbnik, sodeluje tim, vključno z dijakom).

Smernice za pripravo osebnega izobraževalnega načrta, ki so bile pripravljene v projektu CroCooS, bi bilo za potrebe individualizacije učenja potrebno vsebinsko spremeniti. Namesto osredotočenosti na težave, ki bi bile lahko vzrok za dijakovo opustitev šolanja in preprečevanje le-tega, se mora OIN za namene individualizacije učenja osredotočati na organizacijo in izpeljavo posameznikove izobraževalne poti in sicer na dejavnosti, roke za izvedbo, imena mentorjev, ki bodo nudili pomoč in podporo pri določenih dejavnostih, opredelitev te pomoči glede na dijakove potrebe, individualno delo, delo v skupinah, delo v delavnici, delo pri delodajalcu, pričakovane rezultate (vmesne in končne), kriterije kakovosti, časovne okvirje za doseganje vmesnih ciljev in končnega cilja ter načine sprotnega preverjanja vmesnih dosežkov. Na ta način opredeljena posameznikova individualna karierna pot se bo lahko razlikovala od poti njegovih sošolcev, saj bo prilagojena njegovim značilnostim, sposobnostim, interesom in preferencam, vendar bo dijaka pripeljala do skupnih ciljev vsaj na nivoju minimalnih standardov. Na tej poti bo vsak dijak deležen podpore in usmeritve učiteljev in ostalih strokovnjakov, ki bo prilagojena njegovim specifičnim potrebam.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 04: RAZPRAVA O PRIMERU PO KORAKIH

To orodje bi lahko bilo primerno za izvajanje individualizacije učenja z nekaterimi manjšimi spremembami. Služi lahko kot usmeritev timom, oblikovanim za pripravo OIN za posameznega dijaka, za razgovore o dijakovem napredku, analizi vzrokov za njegove morebitne težave (v primerih, ko dijak morda ne napreduje v skladu s pričakovanji, ali pa napreduje počasneje ali hitreje, kot je bilo načrtovano, ipd.). Predvsem skrbniku dijakovega OIN je orodje 04 lahko v veliko oporo pri izpeljavi srečanj z ostalimi člani tima, saj ponudi strukturo in opozarja na morebitne napake, ki bi lahko naredile razprave manj plodne v škodo dijaka.

Medtem, ko je orodje 04, pripravljeno v projektu CroCooS, vsebinsko usmerjeno predvsem na dijakove težave, ki bi lahko vodile v opustitev njegovega šolanja, pa mora biti

vsebina v primeru individualizacije učenja vezana predvsem na tematiko OIN, prilagojeno individualizaciji učenja (glejte predlagane vsebinske spremembe, opisane v orodju 03).

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 05: SESTAVLJANJE DELOVNE SKUPINE

To orodje bi morebiti lahko prišlo v poštev za sestavljanje timov učiteljev za načrtovanje in izvajanje medpredmetnih in kurikularnih povezav, vendar je v navodilih tega orodja, pripravljenega v projektu CroCooS, nekaj kontradiktornih trditev, ki bi jih bilo potrebno odpraviti (npr.: *Vodja skupine mora obvladati sporazumevanje in organizacijo. Če ste dobili nalogo, da sestavite skupino, je najbolje, da ste vi vodja; Vodja skupine ne delegira nalog in načina izvajanja članom skupine, ipd*).

Orodje ni uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 06: PRIPOVEDOVANJE ZGODB

Pripovedovanje zgodb se nanaša na razmislek o smislu šolanja in želi dijake prepričati, da šolanja ni smiselno opustiti. Vsebinsko je popolnoma osredotočeno na preprečevanje prezgodnje opustitve šolanja. Nekatera vprašanja pa bi kljub temu lahko prišla v poštev tudi pri uvajanju individualizacije učenja. V osebni razgovor učitelja skrbnika OIN z dijakom za pridobivanje uvida v dijakovo razmišljanje o pomenu izobraževanja in njegovih pričakovanjih v zvezi z vlogo šole v njegovem življenju in v življenju mladih ljudi bi lahko bila vključena naslednja vprašanja:

Zakaj hodiš v šolo? (dijak osmisli svoje izobraževanje)

Kaj ti je/ni všeč v šoli? (dijak pridobi uvid v svoje izobraževanje in razvije kritičen odnos)

Kaj bi spremenil v šoli? (dijak ubesedi svoja pričakovanja na osnovi kritične analize)

Kako je videti tvoja sanjska šola? (dijak pridobi uvid v svoja pričakovanja v zvezi s svojo karierno potjo in ubesedi svoje karijerne cilje).

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 07: VODENJE DELOVNIH SREČANJ

To orodje je lahko koristno za šole, ki imajo malo izkušenj s timskim delom učiteljev in ki nove time komaj vzpostavljajo. Lahko bi služilo tudi kot opomnik aktivom učiteljev, ki se že srečujejo, ki pa morda niso zadovoljni s tem, kako potekajo sestanki oz. se jim ti zdijo neučinkoviti.

Za izvajanje individualizacije učenja se bodo morali na šoli vzpostavljati novi timi učiteljev, ki morda niso navajeni sodelovanja, vodenje timov bodo morda prevzeli učitelji, ki nimajo izkušenj z vodenjem svojih kolegov. V tem primeru bi smernice za vodenje sestankov oz. delovnih srečanj lahko prišle prav. Služile bi lahko tako vodji delovne skupine oz. tima, kakor njenim članom – slednjim bi razjasnile, kaj na sestanku lahko pričakujejo in kakšna so pričakovanja do njih. Dejstvo je, da mnogi učitelji in vodje timov nimajo dovolj znanja iz vodenja in so zato sestanki pogosto nestrukturirani, zaradi česar so tudi rezultati delovanja tima slabši.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 08: POGOVOR KOT SREDSTVO NUDENJA POMOČI

Nudenje individualne podpore dijaku skozi pogovor je bistvenega pomena za individualizacijo učenja. Orodje 08, pripravljeno v projektu CroCooS, je primerno za individualizacijo učenja brez kakršnihkoli sprememb. Veljalo bi opozoriti le na nekatere trditve v opisu orodja, ki so nekoliko nejasne ali pa nesmiselne, kar je morda posledica slabega prevoda, ki bi jih bilo potrebno popraviti oz. dodelati, npr. *Osredotočimo se na osebo in ne na dijaka; Učitelji v znanju niso bogatejši, le druge poti poznajo; Učiteljeva in dijakova udeležba v pogovoru se razlikuje samo v tem, da učitelj v pogovoru nastopa zavestno.*

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 09: VZPOSTAVLJANJE DOBREGA ODNOSA

Vzpostavljanje dobrih odnosov med učiteljem in dijaki ter tudi med dijaki samimi je bistvenega pomena tudi pri individualizaciji učenja in ne le takrat, ko je dijak že v stiski. Orodje 09 bi tako bilo uporabno pri usposabljanju učiteljev za uvajanje individualizacije

učenja. Dodati bi veljalo primere iz prakse, da bi učitelji lahko na seminarju vadili zastavljanje vprašanj, ki dijaku ne dajejo občutka, da ga učitelj sodi in mu vsiljuje svoje nasvete, ampak ga sprejema, kakršen je v danem trenutku in ga le želi bolje spoznati.

Potem, ko bi učitelji odigrali vloge in se vživeli v dano situacijo, bi morala slediti vodena analiza in refleksija o tem, kako so se počutili in kako dobro so pogovor izpeljali. Enak postopek bi lahko učitelji po seminarju izpeljali tudi z dijaki, saj jih je potrebno usposabljanje za dobro medsebojno komunikacijo, s pomočjo katere gradijo dobre odnose, ki so bistvenega pomena za učinkovito učenje in predvsem za izpeljavo sodelovalnega učenja v pravem pomenu (tj., da dijaki niso le razporejeni v skupino, dela pa vsak sam, ampak da resnično sodelujejo pri izpeljavi nekega projekta, reševanju problema, pripravi nekega izdelka, ipd.).

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 10: OSEBNI PROFIL

Ideja osebnega profila je koristna tudi za tim učiteljev, ki bo pripravljala ION posameznega dijaka za namene individualizacije učenja. Vendar pa bi bilo v ta namen potrebno orodje vsebinsko prilagoditi ciljem individualizacije učenja. Vprašanja za dijake iz projekta CroCooS v tem orodju, ki se glasijo 'Kaj mi je pomembno?', 'Kaj je drugim všeč pri meni?' in 'Kakšna podpora je najboljša zame?' bi lahko ostala nespremenjena, vendar bi jih učitelj moral dijaku zastaviti v kontekstu njegovega napredka pri učenju in njegove karijerne poti in ne na splošno, kakor je to navedeno v CroCooS-ovem orodju.

Veljalo bi primerjati tudi original s prevodom in preveriti pravilnost nekaterih trditev, kot denimo, da *na vprašanja odgovori dijak sam ali pa nanje odgovorita skupaj z učiteljem* – verjetno za pripravo osebnega profila ne bi bilo primerno, da bi učitelj sodeloval pri odgovorih.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 11: ODSOTNOST OD POUKA

Excelova datoteka za beleženje odsotnosti od pouka pride lahko v poštev tudi pri uvajanju individualizacije učenja. Predstavlja dobro orodje za ugotavljanje morebitnih stisk na področju napredka pri učenju pri posameznih dijakih, ki prekomerno izostajajo od pouka.

Za učitelja je to znak, da se s posameznim dijakom pogovori in preveri, ali so vzrok izostankov učne težave ali pa kaj drugega. Individualizacija učenja služi namreč tudi temu, da učitelj pravočasno odkriva težave pri dijakih in da jih v sodelovanju spravi odpravljata.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 12: USTRAHOVANJE IN NADLEGOVANJE

Orodje vsebuje navodila in anonimni vprašalnik ter napotila za obdelavo podatkov. Orodje je uporabno tudi za uvajanje individualizacije učenja, saj prispeva k izgrajevanju pozitivne klime in kulture medsebojnega spoštovanja, kolegialnosti in sodelovanja na ravni razreda in šole, kar optimizira posameznikovo učenje.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 13: UČINKOVITE STRATEGIJE SPORAZUMEVANJA ZA UČITELJE/MENTORJE

Strategije sporazumevanja učiteljev z dijaki bi morali obvladati učitelji tudi za udejanjanje individualizacije učenja. Vendar pa je orodje precej zmedeno, shematično, občasno tudi napačno predstavljeno, nekatere trditve so čudne ali kontradiktorne (npr. ena izmed vlog, ki naj bi jo igral učitelj v komunikaciji z dijaki, je vloga *terapevta*, kar se nikakor ne zdi primerno, saj učitelj zanjo ni usposobljen. Prav tako za učinkovito poslušanje ni primerna pretirana *sočutnost*, ampak je potrebno ohraniti distanco, da učitelj ne bi projiciral svojih težav v dijaka. Pri strategijah za učinkovito verbalno sporazumevanje je celo navedeno, da naj učitelj ne bi tega, kar sliši, jemal osebno, takoj nato pa, da naj uporabi empatijo. V nadaljevanju je nato spet zapisano: *'uporabljajte empatijo in ne ohranjajte razdalje'*. Pri seznamu ovir naletimo na poved: *prenehajte, ko začutite telesne težave* (ni jasno, kaj naj bi to pomenilo in za kakšno vrsto ovire gre); ali pa: *preženite popačeno osredotočenost* (kar je precej nerazumljivo).

Gordonov model treninga večje učinkovitosti je le okvirno opisan, vprašanje pa ostaja, kako se ga naj bi uporabilo. Opis namreč ne zadostuje za to, da bi učitelji to strategijo lahko usvojili in nato uporabljali. V opisu je sicer omenjeno orodje, ki naj bi ga učitelji »uporabljali

vsak dan in s katerim bi zagotovili spoštovanje potreb dijakov, ne da ne bi bile zadovoljene potrebe učiteljev«, vendar pa tega orodja ni zaslediti.

Učinkovite strategije sporazumevanja, ki temeljijo na medsebojnem spoštovanju, so vsekakor nekaj, kar bi morali nujno usvojiti tako učitelji, kot dijaki. Za potrebe individualizacije učenja bi bilo orodje 13 potrebno preoblikovati tako, da bi bilo bolj sistematično in bolj jasno oziroma sicer v obliki navodil za izvedbo postopka. Razen tega bi bilo potrebno odpraviti nejasnosti in nepravilnosti v opisu orodja.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 14: REŠEVANJE SPORA, PRI ČEMER NIHČE NE IZGUBI

Predstavljeno orodje je uporabno za potrebe individualizacije učenja. Za usposabljanje učiteljev bi ga bilo potrebno ustrezno preoblikovati, npr. tako, da bi učitelji dobili opis spora, ki bi ga morali razrešiti po principu T.E.T. ali NNS tako, da ne bi bilo ne zmagovalcev in ne poražencev in da bi bili obe strani zadovoljni. Za takšno vajo bi bilo potrebno orodje preoblikovati tako, da bi učitelje jasno usmerjalo skozi celoten proces iskanja rešitve, odpraviti bi bilo potrebno tudi nekatere nejasnosti in nesmisle, ki so se znašli v orodju, pripravljenem v projektu CroCooS, npr. pri opisu uporabe orodja: *uporabiti stavke, ki se začnejo s T: To je pri meni povzročilo....; poslušanje drug drugega in uporaba 4 korakov, da bi izrazili svoj notranji svet* - kaj je mišljeno z »notranjim svetom«? ipd.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 15: VEDÊNJE BREZ OBSOJANJA

Tudi to orodje bi prišlo prav pri uvajanju individualizacije učenja in sicer bi lahko služilo za razvijanje strpnosti pri sprejemanju drugačnih pogledov in stališč. Seveda bi bilo spet potrebno prevod izboljšati (kaj naj bi, denimo, pomenilo: *Sem zdaj čustveno moteč?* – takšnih nejasnosti je še več) in preurediti orodje tako, da bo z jasnimi koraki najprej učitelje, v nadaljevanju pa tudi dijake, vodilo skozi proces učinkovitega sporazumevanja brez obsojanja sogovornika in njegovega ravnanja.

Vprašanja, s katerimi naj bi posameznik razvijal svoj odnos brez obsojanja, bi bilo potrebno nekoliko preurediti. Pred vprašanji pod naslovom 'zahteve do samega sebe' bi bilo

nujno najprej učitelje, nato pa bi učitelji vodili dijake skozi proces opisa situacije in ozaveščanja njihovih predsodkov v zvezi z njo, saj brez tega ne bodo sposobni odgovoriti na začetna vprašanja, ki jih navaja orodje, pripravljeno v projektu CroCooS.

Rogersov humanistični pristop bi bilo potrebno prilagoditi za uporabo v šoli (saj učitelj ne more imeti vloge terapevta, dijak pa ne vloge klienta). Prav tako bi bilo potrebno predhodno poskrbeti, da dijaki in učitelji razumejo določene koncepte in obvladajo z njimi povezane strategije, ki jih predvidevata postopka NNS in Rogersov humanistični pristop, kot denimo *refleksijo* (Kaj je refleksija? Čemu je namenjena? Kakšen je postopek za izvajanje refleksije?), ločevanje med *občutenjem in razmišljanjem* (Kako ločujemo med občutenjem in razmišljanjem? Po kakšnih kriterijih? Ali obstajajo za to strategije? Katere?), ipd.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 16: TEMELJ SPORAZUMEVANJA – UČITELJEVO MENTORIRANJE DIJAKA

Orodje 16 je bistvenega pomena za izvajanje individualizacije učenja, saj poudarja potrebo, da se mora učitelj mentor zavedati dijakove edinstvenosti ter prilagajati temu tako svoje poučevanje, kakor sporazumevanje s posameznim dijakom. Za potrebe individualizacije učenja bi bilo potrebno vse učitelje in ne le mentorje, pa tudi delodajalce, pri katerih dijaki opravljajo prakso, usposabljeni, da bi ga znali in želeli uporabljati z vsemi dijaki.

Za učinkovito uporabo bi bilo potrebno to orodje nekoliko dodelati. V točki 1.3 je pod učinkovitimi veščinami v medosebnem odnosu navedeno, da morajo 'učitelji mentorji razumeti lastne sloge sporazumevanja'. V ta namen bi bilo potrebno vključiti nabor možnih slogov sporazumevanja z opisi, ta nabor predstaviti učiteljem in jim nato omogočiti samoanalizo in analizo s strani kolegov, ki bi jih opazovali pri sporazumevanju v praksi.

V točki 2., ki se nanaša na konstruktivne povratne informacije, bi bilo nujno vključiti opisne kriterije, v katerih bi bili navedeni opisi pričakovanega vedénja po stopnjah, od najbolj do najmanj sprejemljivega, na osnovi česar bi učitelji lahko opazovali dijakovo vedenje in mu nato s pomočjo opisnikov podali povratne informacije. Na ta način bi tudi zagotovili, da bi dijaki vedeli, kakšno je zaželeno vedénja. Takšno zavedanje bi bilo še posebej prisotno, če bi dijake vključili v pripravo opisnih kriterijev z opisniki.

V točki 4. Z naslovom zavedanje o lastnem neverbalnem jeziku je navedeno, da se naj bi učitelj odzival na govorca s ponavljanjem njegovih besed, kar je zgrešeno. Aktivno poslušanje vključuje telesno govorico in verbalne načine odzivanja, priporočljivo je povzemanje slišane, da preverimo svoje razumevanje (kar orodje tudi navaja), ni pa priporočljivo ponavljati dijakovih besed za njim.

V točki 6. z naslovom glavni pomisleki pri komunikaciji bi bilo potrebno v točki 6.2 nadomestiti učiteljev nadrejeni z ravnateljem, za dijakovimi pa dodati starše. V zvezi s točko 6.4, ki navaja, da je dijake večkrat potrebno spomniti na vloge in meje v mentorskem odnosu, bi bilo treba učiteljem priporočati in jih usposobiti, da bodo meje in vloge vnaprej, na na začetku procesa, natančno določili skupaj z dijakom.

Prilogo 1 k orodju bi bilo potrebno ustrezno preoblikovati tako, da bo uporabljeno pedagoško besedišče, vprašanja pa bodo bolj specifično usmerjena na dijaka.

Pri prilogi 2 k orodju ni jasno, na koga se nanašajo vprašanja, na dijaka ali na učitelja in bi jih bilo v ta namen potrebno preoblikovati. Če naj bi nanje odgovarjal dijak, jih bo potrebno ustrezno prilagoditi. Tudi če bi nanje odgovarjal učitelj, menim, da bi imel težave pri odgovoru na vprašanja oz. usmeritve, kot je denimo: *Opišite povezavo med učno uro in dejanskim/hipotetičnim kurikulumom.*

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 17: STALIŠČA

Postopek izpeljave srečanj z razrednim učiteljskim zborom, ki ga razrednik organizira nekajkrat na leto in ki je opisan v tem orodju, je uporaben tudi za izpeljavo individualizacije učenja. V tem primeru tema razprave niso nujno vedenjske spremembe, ki jih razrednik opazi pri posameznem dijaku, ampak bi bile primerne teme, vezane na posameznikov napredek v relaciji do načrtovanih ciljev in standardov, opredeljenih v njegovem osebnem izobraževalnem načrtu. Načrtovanje in izpeljava intervencij za odpravo opaženih težav je bistvenega pomena za izpeljavo individualiziranega pristopa k poučevanju, zato je opisani postopek, ki nudi strukturo za izpeljavo razprav in za opredelitev ustreznih intervencij, tudi za individualizacijo učenja zelo dobrodošel.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 18: AKTERJI, ELEMENTI IN SISTEM PODPORE DIJAKOM

To orodje pravzaprav ne zasluži imena orodje, saj ne nudi nekega postopka oz. strategije za izpeljavo postopka. Gre le za opis, kako šola zagotovi posameznemu dijaku podporo in sicer tako, da postane vsak učitelj skrbnik določenega števila dijakov – to nalogo je potrebno razumeti kot del učiteljeve delovne obveze – za katere je odgovoren v smislu skrbništva nad posameznikovim individualnim razvojem in povezovalca med dijakom in ostalimi akterji v dijakovem socialnem in izobraževalnem okolju (tj. dijakovimi starši, učitelji, ki dijaka poučujejo, delodajalci, pri katerih opravlja delovno prakso, sošolci ter ustanovami, ki prispevajo k njegovemu napredku).

Opis je seveda ustrezen in koristen tudi za izpeljavo individualizacije učenja. Dodala bi le, da naj šole pri dodeljevanju skrbništva poskrbijo, da ne bo imel en učitelj na skrbi prevelikega števila dijakov, saj mora imeti na voljo dovolj časa za izgraditev zaupnega odnosa s posameznim dijakom, ki ga mora ves čas tudi budno spremljati, zbirati ustrezne podatke o njegovem napredku, voditi z njim razgovore ter izpeljati tudi več razgovorov z učitelji, ki dijaka poučujejo ter skupaj z njimi načrtovati morebitne intervencije v učnem procesu za izboljšanje podpore posamezniku. Potrebno je tudi zagotoviti, da je posamezni dijak zadovoljen z izbiro njegovega skrbnika, da je torej za njegovega skrbnika izbran učitelj, ki si ga tudi dijak želi in mu to vlogo zaupa.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 19: TEDENSKI SKUPINSKI POGOVOR NAMESTO RAZREDNE URE

Organiziranje tedenskih skupinskih razgovorov z dijaki namesto razredne ure, na kateri razrednik po navadi preverja neopravičene izostanke in slabe ocene, je lahko koristno tudi za uspešno izvajanje individualizacije učenja. Predlagane teme v orodju, ki se vrtijo okrog posameznikovega počutja v šoli in razredu, so prav tako ustrezne, saj vemo, da pri učenju ne gre le za procesiranje informacij, ampak so v procesu posameznikovega spoznavanja vedno prisotna tudi čustva, ki imajo bistven vpliv na posameznikovo motivacijo za učenje. Temu v šolah ne posvečamo dovolj pozornosti. Za uspešno učenje je potrebno dajati dijakom priložnosti, da izrazijo svoje interese, razčistijo svoje cilje in pridobivajo uvid v zaznavanje sebe, kar lahko dosežemo s skupinskimi pogovori.

V orodju je priporočilo za izvedbo takšnih razgovorov s celotnim razredom, do česar imam nekaj zadržkov. V skupini, ki je večja od 15 dijakov, je namreč nevarnost, da nekateri dijaki ne bodo prišli do besede ali pa se bodo težje odprli drugim. Da skupinski razgovori stečejo in dokler se dijaki ne počutijo dovolj varne za glasnega razmišljanja in samorefleksijo, je morda primernejše, da so skupine manjše. Posebej je potrebno poudariti, da morajo imeti učitelji dobro razvite veščine moderiranja takšnih razgovorov, ki jih večinoma ne prinesejo na delovno mesto. Zato jih je potrebno za uspešno izvajanje skupinskih razgovorov predhodno usposobiti v ustreznih delavnicah.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 20: ORODJE IAMTOOL (JAZ SEM ORODJE)

Precej komplicirana predstavitev orodja, pri katerem gre v bistvu le za ozaveščanje tistega, ki bo razgovor vodil, da mora prevzeti vodilno vlogo pri pripravi in izvajanju komunikacije, da mora vnaprej razčistiti, kakšna bo vsebina pogovora, da mora znati usmerjati pogovor k cilju ter biti tako dobro podkovan v komunikacijskih strategijah, da lahko zavestno izbira med njimi v procesu komunikacije, s čimer poskrbi za osredotočenost in produktivnost. Vodja pogovora mora znati pogovor tudi časovno omejiti ter tako zagotoviti njegovo učinkovitost. Vse to je pomembno tudi za izvajanje individualizacije učenja, predvsem za razgovore skrbnika dijakovega OIN z dijakovimi starši, učiteljskim zborom in delodajalci, pa tudi z razredno skupnostjo. Za uporabo v okviru izvajanja individualizacije učenja bi veljalo orodje poenostaviti.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 21: OBLIKOVANJE RAZREDNEGA KODEKSA RAVNANJA

Vključevanje dijakov v pripravo razrednih pravil je odličen način, da jih dijaki vzamejo za svoja, zaradi česar prevzamejo odgovornost za njihovo upoštevanje. To se pogosto ne zgodi, ko pravila zanje postavi nekdo drug. Jasna razredna pravila so nujna za dobro delovanje razredne skupnosti, saj brez njih ni urejenega in dobro organiziranega življenja in dela v razredu.

Proces oblikovanja razrednega kodeksa ravnanja je odličen način za vzpostavljanje pozitivne klime v razredu in razvijanje odgovornosti za individualni prispevek k procesu učenja razredne skupnosti, zato je to orodje primerno tudi za izvajanje individualizacije učenja. Orodje v bistvu služi vzpostavljanju skupnih vrednot, saj dijaki razmišljajo o tem, kako želijo, da se jih bi obravnavalo kot učence in kot ljudi. Strategija iskanja skupnih tem in identifikacija skupnih vrednot na tej osnovi, ki je del tega orodja, je odličen način, da se razredna skupnost oblikuje kot skupnost v pravem pomenu besede in da dijaki čutijo pripadnost skupnim vrednotam in pravilom delovanja. Če je proces izpeljan z aktivno vključitvijo dijakov, kot je navedeno v opisu orodja, bo vsekakor prispeval k izgrajevanju klime zaupanja in sodelovanja. Izgrajevanje skupnosti bo tako potekalo z demokratičnim dogovarjanjem in osmišljanjem sprejetih norm delovanja, z upoštevanjem in spoštovanjem posameznika in njegovega doprinosa ter z razvijanjem pro-socialne naravnosti do sočloveka, razredne in šolske skupnosti, naravnega okolja in nenazadnje tudi do dijakov samih. V tako izgrajeni skupnosti se bodo dijaki počutili sprejete in odgovorne za skupno dobro.

Potem, ko učitelj v vlogi moderatorja na osnovi zapisov, ki jih pripravijo dijaki, določi skupne teme, bi priporočala, da spodbudi razpravo v razredu z namenom, da poskrbi za razumevanja pojmov pri dijakih. Če so denimo skupne teme spoštovanje, pripadnost in delo, naj učitelj moderira razpravo s vprašanji, kot npr.:

Kako izkazujemo spoštovanje drug drugemu v razredu/do učiteljev in učitelji do dijaka/na šoli/doma/itd.? Podajte konkretne primere, da bomo ugotovili, kako spoštovanje ali pa odsotnost spoštovanja izgleda v praksi.

Okrog enakih vprašanj se naj vrti razprava tudi o drugih vrednotah, tj. v našem primeru o pripadnosti in o delu:

Kako izkazujemo pripadnost razredni skupnosti/šoli, ipd.? Kako to izgleda v praksi (naštejte konkretne primere dejanj, obnašanja, odnosa).

Kaj pomeni delo? Za koga rečemo, da je delaven? Kakšno je kakovostno delo? Kakšno je kakovostno učenje? Po katerih kriterijih ga presojava? Za koga bi dejali, da je dober učenec? (Učitelj lahko, denimo, pripravi seznam pridevnikov in dijake povabi, da obkrožijo tiste, ki veljajo za dobrega učenca, kot npr. zvedav, piflar, točen, dosleden, v šolo prihaja vedno

pripravljen, redno dela domače naloge, iznajdljiv, ustvarjalen, sodeluje pri razpravah, ipd.)
Podajte konkretne primere.

S tem, da pojme povežemo z ravnanjem in vedanjem, jih konkretiziramo, s čimer dijakom olajšamo razumevanje in le-tega v razredu tudi poenotimo. Na tej osnovi lahko nato učitelj skupaj z dijaki oblikuje vrsto pravil, ki predstavljajo razredni kodeks ravnanja in ki jih razredna skupnost uporablja vsak dan, še posebej pa za reševanje morebitnih problemov.

Priprava plakatov, navedena v orodju kot ena izmed strategij, je odlična ideja. Priporočala bi, da se na plakatu ob vsaki vrednoti zapiše njena konkretizacija, iz nje pa naj izhajajo pravila. Če je plakat obešen na vidnem mestu v razredu, ga je mogoče uporabljati kontinuirano v smislu opomnika pa tudi vzdrževanja občutka skupnosti oz. pripadnosti skupnim vrednotam.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 22: PARTNERSKO SODELOVANJE V PODORO DIJAKOM V STISKI

Tudi orodje 22 pravzaprav ne zasluži imena orodje, ker nudi le opis partnerske strategije, ne navaja pa strategije same za izvedbo postopka oblikovanja zemljevida socialnih storitev, ki bi lahko koristile posameznemu dijaku. Ideja je dobrodošla tudi za izvajanje individualizacije učenja, katere bistvo je v nudenju ustrezne, tudi izvenšolske, individualizirane učne in osebne podpore posameznim dijakom v procesu učenja.

Orodje je delno uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 23: DIJAKOVA ZANIMANJA

Izhajanje iz dijakovih zanimanj pri načrtovanju in izpeljavi pedagoškega procesa je bistvenega pomena tudi za izvajanje individualizacije učenja. Usmeritve, navedene v orodju, bo mogoče uresničiti, če bodo učitelji načrtovali diferencirane didaktične dejavnosti, učitelji različnih teoretičnih in praktičnih predmetov pa skupaj različne kurikularne povezave za bolj celostno izgrajevanje znanja, spretnosti in veščin pri dijakih.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 24: PARTNERSKA OKROGLA MIZA

Izvajanje partnerskih okroglih miz je dobrodošla strategija tudi za izvajanje individualizacije učenja. Strategija načrtovanja in izvedbe srečanj je zelo pomembna za učinkovito sporazumevanje, ki vodi v usklajeno in informirano delovanje partnerskih organizacij, ki nato skupaj s šolo delujejo v dobro posameznega dijaka. Strategija je primerna za namene izvajanja individualizacije učenja v nespremenjeni obliki.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 25: ŽELIM SI, DA BI MOJ UČITELJ VEDEL

Orodje, s pomočjo katerega učitelj pridobiva informacije o tem, kaj dijaka teži, je primerno tudi v procesu izvajanja individualizacije učenja, saj učitelju omogoča uvid v dijakove razmere v šoli in tudi izven šole, ki vplivajo na njegovo učenje in razvoj. Da so se sposobni dijaki razkriti, je potrebno predhodno izgrajevanje medsebojnega zaupanja, dijak mora biti prepričan o učiteljevi naklonjenosti in dobrohotnosti, pa tudi, da učitelj njegovega zaupanja ne bo zlorabil ter njegovih težav ne bo razkril drugim, razen če sam to izrecno želi. Pomembno je, da ne ostane le pri zapisih, ampak da učitelj načrtuje s posameznim dijakom pogovor, potem ko zapise prebere, in da mu nudi ustrezno podporo. Glede zapisa imena na list papirja, na katerem dijaki razkrijejo svoje težave, ki jih doslej niso razkrili učitelju, menim, da je ime potrebno zapisati, saj sicer ni mogoče uresničiti osnovnega namena dejavnosti, namreč, da učitelj pridobi uvid v šolske in izvenšolske razmere in težave posameznega dijaka.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 26: ORODJE ZA UGOTAVLJANJE TVEGANJA

Vprašalniki, namenjena zbiranju podatkov o morebitnih stiskah, ki jih doživlja dijak, o odnosih z vrstniki, pa tudi o dijakovih udeleževanjih, motiviranosti in prepričanostih v zvezi z njegovim izobraževanjem in karierno potjo, so primerno orodje tudi za načrtovanje in izvajanje individualizacije učenja. Priporočljivo je, da učitelji pri tistih dijakih, pri katerih se pokažejo določene stiske in tveganja, nadaljujejo proces z intervjuji z dijakom pa tudi drugimi akterji, ki nudijo priložnost za poglobljanje razumevanja problematike. Dobro razumevanje

namreč omogoča, da učitelj načrtuje ustrezne intervencije in da spodbudi tudi vodstvo šole, da se poveže s starši in z ustreznimi institucijami ter organizira z njimi razgovore in partnerske okrogle mize (glejte orodje 24). Na okrogle mize na temo problematike, ki se pokaže pri več dijakih, je priporočljivo povabiti dijake ali pa celo zaupati dijakom, da jo sami pripravijo in organizirajo.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 27: MEDSEKTORSKO SODELOVANJE – VZPOSTAVLJANJE PARTNERSTEV, RAZVIJANJE SODELOVANJA

Orodje je primerno tudi za izvajanje individualizacije učenja, pri čemer ni nujno, da vzpostavljamo medsektorsko sodelovanje le za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja. Oblikovanje medsektorskih partnerstev in sodelovanja je lahko razen za preprečevanje opuščanja šolanja koristno tudi za izvajanje projektov, karierno orientacijo in izvedbo izvenšolskih didaktičnih dejavnosti (npr. obiski institucij, razgovori s strokovnjaki, okrogle mize) v skladu z dejanskimi potrebami in interesi posameznih dijakov in v okviru udejanjanja učnih ciljev.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

ORODJE 28: DOBRO CILJNO USMERJENO ZBIRANJE PODATKOV ZA PREPREČEVANJE OSIPA

Zbiranje podatkov o posameznem dijaku, pri čemer ne gre le za zbirko podatkov na ravni sistema, ampak za ločeno zbiranje, ki ga izvaja razrednik ali pa skrbnik dijakovega osebnega izobraževalnega načrta, je izjemnega pomena za izvajanje individualizacije učenja. Podatki, ki se zbirajo skozi vse šolsko leto za namene izvajanja individualizacije učenja, seveda niso namenjeni le preprečevanju zgodnjega opuščanja šolanja, ampak predvsem pridobivanju uvida v individualne učne in druge značilnosti dijakov. Zato zbiranje ne sme biti samemu sebi namen, ampak je le izhodišče za pripravljanje optimalnih učnih okoliščin za učenje in razvoj posameznika tako v šoli, kakor izven nje.

Orodje je uporabno za načrtovanje ter izvajanje ustreznih intervencij v pedagoškem procesu v okviru uvajanja in izvajanja individualizacije učenja.

6. Uporabljeni viri

Dumont, H. Istance, D. Benevides, F. (ur.). (2013). *O naravi učenja. Uporaba raziskav za navdih prakse*. OECD. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Gardner, H. (1995). *Razsežnosti uma*. Ljubljana: Tangram.

Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice*. New York: Basic Books.

Načrtovanje in izvajanje učne individualizacije v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja. Poročilo o raziskavi. Ljubljana, november 2015. (elektronski vir). Dostopno na: <http://www.cpi.si/razvojno-in-raziskovalno-delo/evalvacije-in-spremljanje/evalvacijska-porocila.aspx> (pridobljeno: 5.4. 2017)

Spletna stran Centra Republike Slovenije za poklicno izobraževanje na temo individualizacije učenja: <http://www.spreminjamsolo.si>